

Kanavets M. V., PhD in Public Administration, Director of the Center for Adaptation of the Civil Service to the Standards of the European Union (Ukraine, Kyiv), maryna.kanavets@center.gov.ua

The role of the public in the promotion of public administration reform

The article analyzed reasons, factors and peculiarities of accelerated development of the civil society of Ukraine in its volunteers' display during the period 2014–2016. The legal and institutional conditions for the formation and development of civil society in modern Ukraine are studied. It is alleged the existence of a broad base of normative instruments that promote effective translation of the concept of development of the civil sector. Along with these developments, the process of interaction tools and practices in this field, adapting legislation to the European standards, the implementation of specific commitments continues, promotion public administration reform. Highlighted the importance of an active social dialogue in development and approval of normative legal acts. The positive aspects of the work of civil society organizations are highlighted. It is stated that, despite the instability indicators, civil society remains the strongest element of the democratic transition of Ukraine and continues to play a crucial role as a driving force for reforms aimed at building a functioning democracy and the rule of law.

Keywords: public policy, public administration, decision-making, reform, foreign experience, the involvement of citizens, public consultation, public participation, public councils, public advocacy, public dialogue, lobbying.

* * *

УДК 327:316.4

Міхейченко М. А.,
кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара (Україна, Дніпро),
marinacvetaeva1@gmail.com

ГРОМАДСЬКЕ ЗАЛУЧЕННЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Визначаються особливості громадського залучення як чинника розвитку сучасних міжнародних відносин. Доводиться теза про те, що вирішального значення набувають процеси залучення громадян до політичної участі на міжнародному рівні. Зазначається, що процеси громадського залучення у міжнародній політиці стають процесом, який розкриває сутність феномену політичного громадянства, не залежно від сфери його прояву. Розкриваються особливості громадського залучення як нового ресурсу і потенційного засобу впливу на світову політику. Визначаються умови щодо цілеспрямованого залучення громадян до політичної діяльності. Увага акцентується на тому, що доцільно починати з національної практики ЄС, в якій вироблена спільна нормативно-правова база, спрямована на залучення якомога ширшого кола членів суверенної до самоврядних політичних дій.

Ключові слова: громадське залучення, сучасні міжнародні відносини, недержавні актори, міжнародна політична діяльність, громадські рухи, громадські коаліції.

Сучасні міжнародні відносини стають дедалі більш ускладненими як з точки зору появи нових політичних акторів, так і з точки зору поширення впливу на суміжні сфери життєдіяльності суспільства. Сучасні держави втрачають монополію на застосування насильства і дипломатичне представництво. В цих умовах з'являються недержавні актори, якими є транснаціональні корпорації, мережні об'єднання громадян та, навіть, індивіди, які висловлюють власну позицію у глобальному вимірі. Тому, для політичної науки, яка вивчає проблематику міжнародних відносин, вирішального значення набувають процеси залучення громадян до політичної участі на міжнародному рівні. Концепт світового громадянського суспільства давно вже став досить стійким у розгляді світової політики у контексті проблем захисту навколишнього середовища глобальної економіки, захисту прав людини, тощо. Транснаціональні громадські мережі виступають чинником альтерглобалізму та всебічного представництва людства в межах його глобального політичного розвитку. В зв'язку з цим, проблема

громадянського залучення, або civic engagement, на міжнародному рівні набуває значення на кількох основних рівнях. З одного боку, залучення громадян до міжнародної політичної діяльності відбувається на основі висловлення своєї громадянської позиції на національному рівні. Крім того, громадяни вступають до складу різних міжнародних неурядових організацій і мереж, чинять дії, які можуть кваліфікуватися як підтримка, або заперечення тих, чи інших політичних тенденцій, або процесів. За цих умов, необхідним є комплексний аналіз як форм громадянського залучення, так і наслідків його поширення у глобальному вимірі. З іншого боку, процеси громадянського залучення у міжнародній політиці стають процесом, який розкриває сутність феномену політичного громадянства, не залежно від сфери його прояву, незалежної, міжнародної, чи глобальної.

Концепт громадянського залучення (civic engagement) став одним з актуальних тем для обговорення в сучасній політичній науці. Американські політологи Уїлкінсон та Пікет, Г. Патнем доклали зусиль до виявлення причинно-наслідкових зв'язків між функціонуванням громадян у політичному середовищі та практиками появи нових громадянських рухів. В контексті проблем політичної соціалізації та рекрутування еліт, проблеми громадянського залучення вивчали С. Верба, Дж. Най, Некла Акік-Топрак (Necla Acik-Toprak). Серед вітчизняних вчених, що розробляли тематику громадського залучення в різних контекстах слід відзначити роботи І. Ткаченко, І. Костенко, Е. А. Афоніна, Л. В. Гонюкової, Р. В. Войтович.

Попри означені значні зусилля, проблематика громадянського залучення потребує актуалізації на міжнародному рівні. Зазначена тема є актуальною для розвитку і діяльності України на міжнародній арені, оскільки цілеспрямоване просування бренду Україна вимагає більш широкій громадянської підтримки, як з боку громадян України, що мешкають за кордоном, так і з боку іноземних громадян.

Метою статті є встановлення теоретичного та практичного змісту, прийняття громадянського залучення у сучасній світовій політиці. *Завданням статті є* розкриття відомостей практик громадянського залучення від інших процесів, які є традиційними для вивчення у політичній науці, тобто, політичній соціалізації і рекрутування.

Розгляд діяльності щодо цілеспрямованого залучення громадян щодо політичної діяльності на міжнародному рівні доцільно починати відповідно до національної практики ЄС, в якому вироблена спільна нормативно-правова база, спрямована на залучення якомога ширшого кола мешканців євро спільноти до самоврядних політичних дій. Вказані нормативно-правові регулятиви спрямовані, насамперед, на комфортність походження громадян до політичного життя, підвищення потенціалу представництва їх інтересів на політичному рівні. Документація ЄС і проекти європейських інституцій, спрямовані на громадянське залучення та участь, передусім, надають вікно можливостей, яким має скористатися кожен громадянин за потреби. Рекомендації носять характер загальних принципів і не є директивними.

Зокрема, у програмах ЄС визначається зміст та призначення громадського залучення: «Діяльність, що

охоплює громадську участь, зокрема, політику ініціатив Європейського Союзу, сприяє розвитку можливостей для взаєморозуміння, міжкультурного навчання, солідарності, соціальної активності та волонтерства на рівні ЄС» [9].

Практика сучасного ЄС свідчить про зацікавленість європейських інституцій, передусім, у підвищенні якості прийняття рішень, що є головним імперативом при розгортанні європейських політик громадянського залучення. Встановлюючи нормативні зразки, європейські інституції прагнуть підвищити рівень ініціативності громадян з метою підвищення власної ефективності. Тому, ідеологічні аспекти демократизації та розбудови громадянського суспільства, характерні для трансформаційних суспільств, поступається прагматичним міркуванням. Набуття якомога більшого числа конструктивних альтернатив під час ухвалення рішень в рамках ЄС для практик громадянського залучення. На глобальному рівні це означає створення зразка сприятливого середовища, яке надає окремим громадянам і громадським спільнотам діяти необмежено та на партнерських засадах з інститутами політичного управління.

«Міста-побратими – проекти з підтримки об'єднань громадян з міст-побратимів. Шляхом мобілізації громадян на місцевому і на рівні ЄС для обговорення з конкретних питань з європейської політичного порядку денного, цей захід спрямований на сприяння розвитку громадянської участі в процесі формування політики ЄС і розвитку можливостей для громадської участі та волонтерства на рівні ЄС» [9].

Конкретним рівнем громадянського залучення в практиці сучасного ЄС є, передусім, концентрація на локальному рівні. Підвищення активності громадян в межах їх середовища мешкання, порядок денний місцевих громад і урбаністичних спільнот стає природним джерелом мотивації для громадянського залучення. На міжнародному рівні це визначає напрям громадських об'єднань на тлі урбаністичної політики здійснення спільних проектів щодо покращення життєвого простору та взаємодії урбаністичних центрів з навколишнім природним середовищем. Звідси, лівова частка проектів громадянського залучення пов'язане з екологістськими ініціативами і програмами, які в той же час не пов'язані з політичними партіями зеленого спрямування. Громадянське залучення на рівні ЄС це інструмент підвищення ефективності децентралізованої локальної політики. таким чином, в рамках сучасного громадянського залучення чільно пов'язаними є аспекти глобально-локальних взаємодій.

Зокрема, проект «Мережі міст – надає фінансування муніципалітетам і асоціаціям, що працюють разом над спільною темою в довгостроковій перспективі, і бажають розвинути мережі міст, щоб зробити їх співробітництво більш стійким» [9].

Політика ЄС щодо громадянського залучення та участі в об'єднаній ідеєю розбудови громадянського суспільства, які визначають необхідність громадянської участі на основі само організованої діяльності індивідів і спільнот. Наявність інфраструктури громадянського суспільства є органічним середовищем для функціонування інститутів ЄС. Попри наявність бюрократичних механізмів, менеджмент спільними

справами ЄС схвально ставиться до наявності громадянського суспільства, як партнера у виробленні політик, збиранні даних моніторингу ситуацій. Звідси, діяльність є максимально прозорою. Надання ресурсів громадянським ініціативам, які спрямовані на укріплення практик довіри і соціетальних зв'язків між громадянами і групами, що підвищує рівень політичної відповідальності в умовах загальних тенденцій зниження політичної участі.

Свідченням вище наведених практик можуть слугувати «проекти громадянського суспільства – підтримка проектів із гуртування громадян в діяльності, безпосередньо пов'язаних з політикою ЄС, надаючи можливість для безпосередньої участі в процесі вироблення політики. Накопичувальна діяльність може включати в себе: сприяння соціальної залученості і солідарності, збору думок, волонтерство» [9].

Таким чином, практики європейського сприяння негромадської діяльності засвідчують, що залучення громадян та їх політична участь є провідним елементом структури якісної та сталої демократії. Формування стандартів щодо громадянського залучення на міжнародному рівні сприяє розвитку цього явища на рівні країн, які переходять до демократії, підтримує громадські спільноти по всьому світу шляхом трансляції зразків норм прикладів і досвіду. Поява перспективи стійкого громадянського залучення збагачує міжнародні відносини формуванням самостійного, самодостатнього середовища, формування альтернатив та критичного осмислення міжнародної політики, укріплення демократичних тенденцій у відносинах між державами.

Вітчизняний дослідник Ігор Ткаченко відзначає, що: «Важливим елементом функціонування громадянського суспільства в ЄС і його взаємодії з ним є розвиток механізмів публічних консультацій між вищими органами ЄС та громадськими інституціями. Посиленню ролі громадянського сектору сприяє те, що громадські організації стають дедалі впливовішими акторами не лише як виразники інтересів професійних об'єднань чи роботодавців, а й завдяки праці в соціальній сфері» [4].

Практики громадянського залучення у країнах ЄС представляють собою широкий спектр можливостей для індивідуальної і колективної участі у соціальних діях. Волонтерство коаліції з відстоювання громадської групи підтримки та інше, існують і поза межами європейських програм. Водночас, інституції ЄС зацікавлені в підвищенні рівня громадянської активності щодо вирішення профільних проблем ЄС і утвердження політик. До таких напрямів належать екологічна безпека, допомога соціально незахищених верств, вирішення проблем мігрантів, в тому числі у питаннях міграції. Соціальний рівень становить первинний етап практик громадянського залучення, коли індивід і групи не формально здійснюють конкретні дії. В подальшому, ці спільноти можуть заснувати власний політичний рух, висувати певні вимоги відносно глобальної політики, формуючи інформаційний порядок денний певних подій на загально-європейському і світовому рівні, як вважає вітчизняний дослідник Ігор Ткаченко: «Особливо помітною в загальноєвропейському контексті є участь громадянського сектору у боротьбі з бідністю та соціальною несправедливістю. Завдяки сформованим механізмам публічних консультацій

ОГС і їхні об'єднання беруть участь у консультаціях з національними й загальноєвропейськими владними структурами щодо забезпечення продуктивнішої імплементації ініціатив і політики ЄС у їхніх країнах» [4].

Наступним етапом розгортання широкомасштабних програм щодо громадянського залучення є включення громадських спільнот, які складаються з відповідальних і активних громадян, до числа пулу європейських організаційних структур. За наявності конкретних суб'єктів громадянської дії на загальноєвропейському рівні, громадське публічне обговорення мають конкретний характер і істотно впливають на діяльність європейських інституцій і управління. Консультативна функція громадськості вимагає від неї певного рівня підготовки, освіти та досвіду у вирішенні певних питань. Звідси, практики громадянського залучення мають вибірковий характер, який спрямований на відстеження параметрів постійного функціонування тих, чи інших організацій, їх формального статусу, профілю діяльності, тощо. За умови електронних форм реєстрації, громадська діяльність епізодичного характеру є досить поширеним явищем. Крім того, різні країни ЄС мають різний рівень громадянської участі та сприяння державами громадянському залученню. Зокрема, у Республіці Польща, існують програми щодо фінансової підтримки громадських організацій. В той час, як в такій країні як Румунія, громадські організації спираються, в основному на іноземну донорську допомогу. Зокрема, на думку І. Ткаченко: «Ці консультації проводяться на постійній основі та є одним із інструментів набуття легітимності рішеннями європейських структур через сприйняття їх громадянським суспільством. Щорічно ЄС проводить, наприклад, зустрічі з активом неурядових організацій щодо питань захисту прав людини, довкілля та соціального розвитку. Велика увага у взаємодії ЄС із громадянським суспільством також приділяється інтеграційним процесам та механізмам залучення громадянського суспільства до управління розвитком об'єднання» [4].

Практика громадянського залучення не концентрується, виключно, на рівні європейських структур управління. В основі цих практик, все ж таки, лежить само організаційна і добровільна діяльність. Ця діяльність є поштовхом для формування громадських коаліцій, груп підтримки тиску та інформування в країнах ЄС, є, принаймні, вирішення проблем, які турбують того, чи іншого спільного, то вони знаходять вирішення в рамках існуючого законодавства правил, звичаїв та традицій, тощо. Об'єднання громадських спільнот різних країн відбувається на основі спільних ідеологічних, світоглядних, конфесійних засад, що створює дуже щільне мережне середовище для функціонування європейських органів управління. В цілому, можна стверджувати, що процес громадянського залучення є постійно діючим чинником європейської політики і конкретним виразом функціонування того, що в Україні прийнято називати громадськістю. Громадські групи та їх мережі мають високий рівень згуртованості, активності і мають високий авторитет у суспільстві через не підпорядкованість державі, значні експертні та мобілізаційні ресурси. Звідси, владний вплив на суспільство істотно амортизується

через раціоналізацію владно-управлінських рішень, здійснених за допомогою відкритої консультативної співпраці з суб'єктами громадянського суспільства. Як вказує вітчизняний вчений І. Ткаченко: «Слід мати на увазі, що громадянське суспільство в ЄС діє у складній багаторівневій системі управління наднаціональних представницьких органів. Її можна визначити як таку, що має два вираження: вертикальне, котре має національний і європейський рівні, і горизонтальне, котре включає мережі та зацікавлені сторони. Національні уряди є не єдиним місцем, де громадянське суспільство впливає на прийняття рішень – у нього є багато можливостей для співпраці з різними інстанціями на різних рівнях – і європейському, і національному, і регіональному» [4].

Перспективи розгортання практики громадянського залучення на міжнародному рівні, пов'язані зі сприятливим середовищем, яке може надати поштовх для самодіяльної активності. Водночас, формування політичних пропозицій та конкретних змін до політичного порядку денного визначається, відповідно до розвитку політичної ситуації та необхідності ухвалення рішень. Для неурядових організацій як на національному, так і на наднаціональному рівні характерний реактивний тип діяльності, коли певна подія, атрактор, залучає увагу та організаційне зусилля громадських спільнот. Крім того, фондове і грантове фінансування громадської діяльності здійснюється відповідно до інтересів конкретних структур, зокрема, груп інтересів, провідних підприємців, тощо. В цьому плані відкритим є питання безсторонності і не зацікавленості громадянського залучення. Доступ до інформаційно-комунікаційних технологій розкриває можливості масштабного залучення великої кількості громадян. Водночас, створення стійкого політичного руху вимагає інших організаційних та ресурсних витрат. Залишається відкритим також питання спрямування громадськості та про активної діяльності до тих сфер життєдіяльності суспільства, які не є атрактивними, або актуальними, чиє вирішення в повному обсязі не можливе у коротко-терміновій перспективі. Прикладом такої ситуації є сповільнення і згорання волонтерської допомоги України у зв'язку з ситуацією на Сході, через зниження уваги міжнародної спільноти до цього конфлікту. Зокрема І. Ткаченко визначає наступне: «Завдяки впровадженню Білої книги, а також «Загальних принципів та мінімальних стандартів проведення консультацій з зацікавленими сторонами» (Європейська комісія, 2002), інших нормативних актів, які регулюють взаємодію громадянського суспільства з органами ЄС, об'єднання громадян мають пристосовуватися, брати участь і створювати структури, що належать до всіх рівнів управління. Зважаючи на величезну кількість і різноманітність сфер залучення організацій громадянського суспільства до діяльності ЄС, наявна система взаємодії і консультацій між ними дає можливість навіть найменшим із ОГС бути залученими до процесу загальноєвропейського політичного, соціального, культурного будівництва» [4].

Практики громадянського залучення на міжнародному рівні мають значення не лише для розвитку громадянського суспільства, але також реалізують функцію рекрутування кадрів для управлінських

структур. Крім того, позитивний досвід громадянського залучення, до певної міри, компенсує євро скептичні настрої в окремих країнах. Наявність пулу організацій, які співпрацюють з європейськими виконавчими структурами, дозволяє стверджувати, що в ЄС формується певна симбіотична модель державно-громадської співпраці, коли обидві сторони владно-інституційні органи і громадські мають можливість організувати свої функції на основі тісної співпраці. Таким чином, вибудовується паралельна мережна структура, яка не лише контролює процес управління в ЄС, але і сприяє його просуванню в рамках громадських кампаній. На думку вітчизняного фахівця І. Ткаченко: «Завдяки сформованій у ЄС системі відносин між громадянським суспільством і управлінськими наддержавними структурами на сьогодні можемо констатувати наявність великої кількості представницьких громадянських органів, громадянських платформ і форумів, що представляють інтереси країн-членів ЄС у різних сферах діяльності. Їхні центральні офіси розміщуються в Брюсселі, що не дивно, оскільки саме там працюють Європейський парламент та Європейська комісія» [4].

В рамках громадянського залучення на міжнародному рівні значну роль відіграють комунікаційні компанії, які мають спрямування до несення певної точки зору до певної цільової групи. Рекрутування громадян до неурядових організацій здійснюється, в тому числі, через привабливий зміст повідомлень і їх зміст. Цінніше підґрунтя, яке дозволяє громадянам формувати власну картину світу і політичну свідомість. На відміну від багатьох трансформаційних держав, європейська система взаємодії з громадянським суспільством не обмежується пресою, а спрямована на профільну громадськість, яка вивчає ті, чи інші питання, в рамках експертних обговорень здійснює ті, чи інші проекти просвітницького і інформаційного змісту. На думку вітчизняного дослідника І. Ткаченко: «Функціонально європейська система взаємодії влади й громадянського суспільства значно гнучкіша й складається із таких способів взаємодії, як спеціальні консультації щодо різних соціальних і політичних питань, регулярні спеціальні зустрічі (з питань розвитку біотехнологій, захисту довкілля тощо) та публічні онлайн консультації з публікацією відповідних загальнодоступних матеріалів у мережі Інтернет, що дає змогу громадянському суспільству і його представникам залучатися до процесу публічного прийняття рішень щодо питань, які виносяться на загальноєвропейський розгляд» [4].

Таким чином, практика громадянського залучення на рівні ЄС визначається широким набором потреб і функцій, які виконують європейські структури. Громадянське залучення є постійним елементом функціонування громадянського суспільства на глобальному рівні, оскільки міжнародні організації потребують фахового та експертного середовища з метою пояснення легітиматії своїх дій та просування власних інтересів у поліархічному середовищі. Конкретні форми громадянського залучення варіюються, відповідно до країни, водночас, для демократичних політичних систем до країни з розвиненим і трансформаційним чинником, набуває дедалі більшого значення через фрагментацію

соціальної структури соціуму. Традиційні політичні партії дедалі частіше втрачають свою соціальну базу і перевлаштовуються на пошук прибічників на широкій основі соціальних вимог. Водночас, про активна громадськість складає меншість формалізованого громадянського суспільства і відіграє роль постійного партнера державних інституцій, які функціонують на колегіальній і постійній основі. громадянське залучення в цілому формується як на основі потреб органів управління на міжнародному рівні, так і на основі потреб самореалізації для громадян, які мають про активну позицію щодо суспільних проблем.

Висновки. Розглянутий матеріал засвідчив, що громадянське залучення переживає період свого становлення і професіоналізації в умовах переходу політичних відносин до сфери кіберактивності та інформатизації політики. Здатність конкретних громадян здійснювати політичний вплив, або змінювати політичну ситуацію як у себе в країні, так і за її межами потребують подальшого розвиненого аналізу. Водночас, на сучасному етапі визначити такі основні проблеми громадянського залучення: це точки дотику громадян до міжнародної політичної діяльності; структура громадянського суспільства і умови громадянського залучення; політико-комунікаційний та ідеологічний зміст поведінки окремих громадян і їх груп, розгортання якісно нових громадських рухів і мереж на основі віддаленого доступу громадян.

Ключовими відмінностями громадянського залучення від практик політичної соціалізації і політичного рекрутування стала дисперсна, а не системна логіка процесів. Статистичні дані багатьох країн світу свідчать, що входження громадян до числа політичних активістів міжнародного рівня має характер індивідуальної ініціативи більшою мірою, ніж підпорядкованість певним процесам, які реалізують традиційні політичні інститути. Звідси, подальший аналіз громадянського залучення необхідно здійснювати не на основі його включення до логіки функціонування національної політичної системи, а на основі пошуку його властивостей в межах глобальної системи політичних відносин. Форми пошуку громадянської активності на міжнародному рівні є флеш-моби, інсталяції медіа супроводження представництва і переслідування окремих лідерів та організацій є лише не повним переліком нового типу громадянського залучення. При цьому, в більшості випадків, громадяни не є членами певних формалізованих утворень, або тих організацій, які мають стабільні правові стосунки з державами. Звідси, можна стверджувати, що громадянське залучення є не лише проявом функціонування усталених політологічних категорій, але містить в собі інноваційний потенціал, який потребує подальшої розробки. Громадянське залучення для сучасної України продемонструвало своє значення в період Євромайдану 2014 року. В умовах утвердження України на європейській та світовій політичних аренах громадянське залучення є новим ресурсом і потенційним засобом впливу на світову політику. Перспектива подальшого розвитку проблематики, порушеної в даній статті, є встановлення репрезентативних та функціональних рис громадянського залучення в межах сучасних міжнародних відносин.

Список використаних джерел

1. Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики / Е. А. Афонін, Л. В. Гонюкова, Р. В. Войтович та ін.]. – Київ: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. – 160 с. – (Бібліотека молодого державного службовця). // *Hromads'ka uchast' u tvorenni ta zdiysnenni derzhavnoyi polityky* / E. A. Afonin, L. V. Honyukova, R. V. Voytovych ta in.]. – Kyiv: Tsentr spryannya instytutsiynomu rozvytku derzhavnoyi sluzhby, 2006. – 160 s. – (Biblioteka molodoho derzhavnoho sluzhbovtvtsya).
2. Костенок І. В. Громадянська активність на місцях як один з індикаторів інтенсивності муніципальних процесів: український вимір / І. В. Костенок // *Kostenok I. V. Hromadyans'ka aktyvnist' na mistyakh yak odyn z indykatoriv intensyvnosti munitsypal'nykh protsesiv: ukraiyins'kyu vymir* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=534>.
3. Коэн Д. Л., Арто Э. Гражданское общество и политическая теория / Д. Л. Коэн, Э. Арто. – М.: Изд-во «Весь мир», 2003. – С.28–29. // *Kojen D. L., Arto Je. Grazhdanskoe obshhestvo i politicheskaja teorija* / D. L. Kojen, Je. Arto. – M.: Izd-vo «Ves' mir», 2003. – S.28–29.
4. Ткаченко І. Громадянське суспільство і Європейський Союз: функціонування й співпраця / І. Ткаченко // *Tkachenko I. Hromadyans'ke suspi'l'stvo i Yevropeys'kyu Soyuz: funktsionuvannya yu spivpratsya* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/4544/>.
5. Acik–Toprak N. Civic Engagement in Europe: A Multilevel Study of the Effect of Individual and National Determinants on Political Participation, Political Consumerism and Associational Involvement / Necla Acik–Toprak [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.escholar.manchester.ac.uk/uk-ac-man-scw:94093>.
6. Civil society and governance in Europe: From national to international linkages / [ed. by W. A. Maloney, J. W. Van Deth]. – Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2008. – 288 p.
7. Civil society aspects in the discussion on the EU Constitutional Treaty / [Project Coordinator T. Hořejšová] // EUROPEUM – Institute for European policy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.europeum.org/doc/publications/Civil_Society_Aspects.pdf.
8. Cooperation with civil society // European Union EXTERNAL ACTION: Foreign policy: Protecting human rights worldwide [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/human_rights/cooperation_with_ngo/index_en.htm.
9. Europe for Citizens – Democratic engagement and civic participation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://eacea.ec.europa.eu/europe-for-citizens/strands/europe-for-citizens-democratic-engagement-and-civic-participation_en.
10. Non-governmental organizations // European Commission: Employment, Social Affairs & Inclusion [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=330>.
11. Putnam H. Representation and Reality / H. Putnam. – Cambridge: MIT Press, 1988. – 155 p.
12. The role of civil society in EU integration processes: Real engagement through effective involvement // A collection of Conference speeches, Yerevan, 22–23 November 2012 / Visegrad Fund. – Yerevan: International Center for Human Development, 2012. – 80 p.

Mikheichenko M. A., candidate of political sciences, associate professor, International relations department of Oles Honchar Dnipro National University (Ukraine, Dnipro), marinacvetaeva1@gmail.com

Civic engagement as a factor of development of contemporary international relations

The features of civic engagement as a factor of contemporary international relations development are defined. It is proved the importance of involving citizens to political participation processes at the international level. It is noted that the process of civil engagement in international politics level could be defined as a process that reveals the essence of the phenomenon of political citizenship, regardless of the sphere of its manifestation. The peculiarities of civil engagement as a new resource of influencing world politics are disclosed. Attention is focused on the fact that it is reasonable to start with the national practice of the EU, which include developed common legal framework as to self-governing political actions to the wider range of members of the European community.

Keywords: civic engagement, contemporary international relations, non-state actors, international political activity, social movements, public coalitions.

* * *

УДК 323.2:323.39

Хорішко Л. С.,
кандидат політичних наук, доцент кафедри
політології, Запорізький національний університет
(Україна, Запоріжжя), lilia_khorishko@ukr.net

ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА ЯК СУБ'ЄКТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ В КОНЦЕПЦІЇ С. ХАНТІНГТОНА

Основна мета даного дослідження – визначення ролі еліти як суб'єкта модернізації, що представлена в концепції С. Хантінгтона. Він зробив значний внесок у розвиток процедурного підходу в дослідженні ролі еліт в процесах політичної модернізації, акцентуючи увагу на необхідності вивчення еліти як політичного інституту. Даний інститут в силу свого структурно-функціонального та ресурсного потенціалу здатен ініціювати та реалізовувати на практиці модернізаційні проекти. Успішність політико-модернізаційної діяльності дозволяє формувати високий рівень суспільного консенсусу та забезпечувати стабільність функціонування політичної системи.

Вченим виділені конкретні моделі поведінки еліти в процесах модернізації та проаналізовані форми її практичної діяльності. Порівняльний аналіз даних форм дозволив визначити основні способи діяльності революційної та реформаторської еліти. Саме вона характеризується відповідним рівнем інституціоналізації, що проявляється в усвідомленні необхідності змін, високому рівні професіоналізму при цілепокладанні, виборі технологій модернізаційно-перетворюючої діяльності, прогнозуванні можливих її наслідків.

Ключові слова: політична еліта, політичний інститут, політична модернізація, політична система.

Процес модернізації політичної системи відбувається згідно визначеної процедури, наявних цілей та завдань. Змістовне навантаження даних цілей обумовлюється актуальними потребами та інтересами суспільства, а тому передбачає наявність відповідної діяльності політичних суб'єктів. Вони реалізують на практиці програми модернізаційного розвитку, задовольняючи тим самим власні потреби результатами даної діяльності. Функціональний потенціал дозволяє політичній еліті бути ініціатором інноваційних ідей щодо реформування політичної системи, використовуючи при цьому технології модернізації політичної системи. Це актуалізує потребу дослідження еліти як суб'єкта модернізації політичної системи.

В політичній науці сформувалися структурний (Г. Алмонд, Р. Даль, Л. Пай) та процедурний (Х. Лінц, А. Пшеворський, С. Хантінгтон) підходи в дослідженні суб'єктності еліти в процесах модернізації [1; 2]. Перший орієнтований на аналіз соціально-економічних, політико-культурних передумов, що сприяють чи заважають становленню в конкретній політичній системі демократичних інститутів, правил взаємодії між суб'єктами діяльності в умовах модернізації. Другий – акцентує увагу на процедурі, технологічному інструментарію, що використовується обмеженим колом суб'єктів, які виступають ініціаторами здійснення політико-модернізаційної діяльності. Метою даної наукової розвідки є дослідження ролі еліти як суб'єкта модернізації, що представлена в концепції С. Хантінгтона.

Досліджуючи процеси політичної модернізації, С. Хантінгтон розглядав їх крізь призму зіткнення восьми світових цивілізацій, що характеризуються різним набором політико-культурних, релігійних, соціально-економічних відмінностей. Акцентуючи своє дослідження на західній цивілізації, вчений прийшов до висновку, що саме вона, в силу набору відповідних якостей (антична спадщина, християнська релігія, поділ сфер впливу релігії та політики, верховенство права, наявність представницьких органів влади, плюралізм думок), може вважатися своєрідним еталоном. «Жоден з цих факторів